

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Pienperheyhdistys kiittää mahdollisuudesta antaa palautetta hallituksen luonnoksesta muuttaa toimeentulotukilakia.

Toimeentulotuki on viimesijainen etuus, ja sen on tärkeää säilyä sellaisena. Tuen pitkäaikainen käyttö kertoo ensisijaisten etuuksien riittämättömyydestä sekä vaikeuksista täyttää niihin liittyviä velvoitteita. Toimeentulotuella turvataan ihmisarvoisen elämän edellyttämä vähimmäistoimeentulo. Äkillisesti muuttuneissa tai kriisiytyneissä elämäntilanteissa on välttämätöntä voida saada toimeentulotukea, vaikka muita etuuksia ei vielä olisi ehditty hakea tai niiden käsittely olisi kesken.

Perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet edellyttävät erityistä harkintaa viimesijaisen toimeentuloturvan ehtojen heikennyksiä suunniteltaessa. Kynnyksen sanktioiden käyttöönotolle tulee olla korkea. Hallituksen esitysluonnoksessa ei ole arvioitu, voisiko sanktioiden sijasta käyttää ohjausta ja neuvontaa ensisijaisten etuuksien hakemisen tukemiseksi, eikä ole selvää, onko näihin toimiin varattu riittävästi resursseja.

Erityisen huolestuttava on esitys, jonka mukaan sairauden aiheuttama este työnhauulle poistettaisiin laista. Tämä voi johtaa siihen, että työkyvyttömiä henkilöitä velvoitetaan työnhakuun tai he joutuvat sanktioiden kohteeksi alentuneesta toimintakyvystään huolimatta. Perusosan alentaminen jopa 50 prosentilla voi jatkua pitkään, mikä vaarantaa ihmisarvoisen elämän turvaavan toimeentulon ja on erityisen kohtuutonta kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville.

Esityksessä ehdotetaan, että alle 30 viikkotunnin osa-aikatyötä tekeville asetetaan velvoite ilmoittautua kokoaikatyön hakijaksi. Monelle, erityisesti yksinhuoltajille, osa-aikatyö on keino pysyä kiinni työelämässä. Perusosan alentaminen voi tehdä työnteosta taloudellisesti kannattamatonta ja johtaa poisjäämiseen työmarkkinoilta. Esitys ei myöskään huomioi työn luonnetta tai erilaisia

elämäntilanteita, kuten lapsiperheiden hoivavastuuta tai vuorohoidon puutetta. Työnhakuvelvollisuuden tulee koskea vain niitä, joilla on tosiasiallisesti mahdollisuus ottaa työtä vastaan. Kokopäivätyön tekeminen ei ole mahdollista esimerkiksi vuorotyössä, jos pienille koululaisille ei ole tarjolla lakisääteistä vuorohoitoa. Sama pätee tilanteisiin, joissa perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, joka ei kykene olemaan hoidossa koko päivää. Tällaisissa tapauksissa työnhakuvelvollisuutta ei tulisi asettaa toimeentulotuen saajille, jotka eivät tosiasiallisesti voi ottaa työtä vastaan. Työnteon ja lasten hoivajärjestelyjen välinen yhteys on olennainen, ja se liittyy läheisesti myös lapsen oikeuksien toteutumiseen. On myös huomioitava, että vuorohoitoa ei ole tarjolla pienille koululaisille, mikä tekee kokopäivätyön yhdistämisen arjen hoivavastuisiin monille mahdottomaksi. Osa-aikatyötä tekemällä moni yksinhuoltaja pysyy kiinni työelämässä ja lasten kasvaessa hän voi siirtyä kokopäivätyöhön. Toimeentulotuen perusosan alentaminen johtaisi tässä tapauksessa työstä poisjäämiseen taloudellisesti kannattamattomana.

Esityksessä ehdotetaan myös, että Kelan velvollisuus ohjata asiakas sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointiin poistetaan. Tämä heikentäisi mahdollisuuksia tunnistaa yksilöllisiä esteitä työnhauulle tai etuuksien hakemiselle. Toimeentulotuen hakijoille tulee tarjota ohjausta, neuvontaa ja tukea muiden etuuksien hakemisessa sekä arvioida mahdollisuus työnhakuun yksilöllisesti, elämäntilanne huomioiden. Jos apu viivästyy, riskinä on terveys- ja sosiaalisten ongelmien kasautuminen sekä lapsiperheköyhyyden lisääntyminen. Ennaltaehkäisy ja oikea-aikainen apu säästävät yhteiskunnan varoja ja ehkäisevät ongelmien ylisukupolvista siirtymistä.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Perusosan alentamista 20–50 %:lla esitetään tehtävän automaattisesti, kun tietyt ehdot täyttyvät. Alentaminen voi kestää useita kuukausia riippuen asiakkaan tilanteesta. Päätös perustuisi Kansaneläkelaitoksen arvioon ilman velvoitetta ohjata asiakasta sosiaalihuoltoon. Esitysluonnoksen mukaan kaikissa perusosan alentamisen tilanteissa alentaminen voitaisiin tehdä vain, jos se ei vaarantaisi ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voitaisi pitää muutenkaan kohtuuttomana. Viimesijaisen toimeentulotuen perusosan alentaminen, etenkin silloin kun alentaminen on 40–50 %, vaarantaa lähtökohtaisesti ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaisen välttämättömän toimeentulon ja sitä voidaan pitää kohtuuttomana.

Jo tällä hetkellä pienituloisissa palkansaajaperheissä, jotka joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen, köyhyyden syinä ovat työtulojen matala taso, työsuhteen määräaikaisuus, työtuntien määrän vaihtelu ja osa-aikatyö. Toimeentulotuen leikkaaminen ei lisäisi kokopäivätyöllisyyttä, vaan voi syventää köyhyyttä ja heikentää perheiden hyvinvointia entisestään.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Terveydenhuollossa toimiville sosiaalityöntekijöille myönnetään oikeus saada tietoa potilaidensa Kela-etuuksista, on kannatettava, mikäli se parantaa potilaan kokonaisvaltaista neuvontaa ja sosiaaliturvan toteutumista osana terveyspalvelujen järjestämistä.

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Esityksen toimenpiteistä tulisi tehdä kattava vaikutusten arviointi, joka huomioi perus- ja ihmisoikeusvaikutukset, lapsivaikutukset sekä yhteisvaikutukset muiden samanaikaisten ja aiempien sosiaaliturvan heikennysten kanssa.

Muu lausuntopalaute:

-

Hannula Outi
Pienperheyhdistys ry

Syrjänen Kaisli
Pienperheyhdistys ry